

A_ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 5 ΚΑΚΟ

(A_ΘΕ 5.1 Αμαρτία, 5.2 Θάνατος, 5.3 Αδικία, 5.4 Φανατισμός, 5.5 Υποδούλωση/Εξάρτηση)

5.1 ΑΜΑΡΤΙΑ (1^ο δίωρο)

Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα	Αξιολόγηση
<p>Οι μαθητές/μαθήτριες να:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ερμηνεύουν την αμαρτία σύμφωνα με τη διδασκαλία της Εκκλησίας για τη σχέση Θεού, ανθρώπου και κόσμου, - αξιολογούν τη μετάνοια σε σχέση με την αντιμετώπιση της αμαρτίας. 	<ul style="list-style-type: none"> - Ερμηνεία της αμαρτίας στο πλαίσιο της διδασκαλίας της Εκκλησίας. - Ανάλυση των επιπτώσεων της αμαρτίας σε διάφορα επίπεδα (κοινωνικό - προσωπικό - περιβάλλοντος). - Αξιολόγηση της μετάνοιας σε σχέση με την αντιμετώπιση της αμαρτίας.

Προτεινόμενη Μέθοδος - Ενδεικτικές Δραστηριότητες

Επιλέγεται η **διερευνητική** μέθοδος, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο ΠΣ

Παρουσιάζοντας:

Αστοχίες και αποτυχίες στην καθημερινότητα.

- «Έντεχνος Συλλογισμός (Artful Thinking)-Ακούγοντας 5Χ2»: Οι μαθητές/μαθήτριες ακούν το τραγούδι «Να με προσέχεις» (Ν. Πορτοκάλογλου) δυο φορές και σημειώνουν πέντε λέξεις που τους έκαναν εντύπωση την πρώτη φορά και πέντε συναισθήματα που τους προκαλεί το τραγούδι τη δεύτερη. Μετά από κάθε ακρόαση ακολουθεί συζήτηση στην ολομέλεια, όπου οι μαθητές/μαθήτριες εκθέτουν τις απόψεις τους σχετικά με τις λέξεις (πχ. -γιατί διαλέξατε αυτές τις λέξεις; -για τι πράγμα νομίζετε ότι μιλάει αυτό το τραγούδι; -σε ποιόν απευθύνεται;) και τα συναισθήματά τους (πχ. –Τα συναισθήματα αυτά έχουν σχέση με τις λέξεις που επιλέξατε προηγουμένως; -έχετε βρεθεί ποτέ στη θέση αυτή; κ.λπ).
- Εναλλακτικά:
- «Στοχασμός για Ερωτήματα»: Με αφορμή το βίντεο «Famous failures», οι μαθητές/μαθήτριες εξερευνούν το θέμα της σχολικής αποτυχίας και της αυτοπραγμάτωσης στη ζωή. Τι προσδοκούσα; Πώς ένιωσα; Πώς αντέδρασε το περιβάλλον μου; Τι αποκόμισα;

Εφαρμόζοντας:

Θεολογική κατανόηση της αμαρτίας στο βιβλικό πλαίσιο και στην πατερική παράδοση.

- Έντεχνος Συλλογισμός (Artful Thinking)-Δημιουργικές ερωτήσεις»: Προβάλλεται εικόνα/πίνακας με θέμα το προπατορικό αμάρτημα (πχ. William Blake, «God judging Adam», ψηφιδωτά Μονρεάλε κλπ) και οι μαθητές/μαθήτριες απαντούν

σε ερωτήματα (Γιατί;... Για ποιους λόγους;...Αν υποθέσουμε ότι;...Τι θα συνέβαινε αν;...Τι θα άλλαζε αν;) σχετικά με τη διακοπή της σχέσης με το Θεό και τη δυνατότητα επιλογής καλού/κακού από τον άνθρωπο.

- **Εναλλακτικά:**

«Ομαδοσυνεργασία» με Φύλλα εργασίας. Οι μαθητές/μαθήτριες εξερευνούν με τη βοήθεια σχετικών κειμένων (πχ. Ματσούκα, κ.λπ) την έννοια της αμαρτίας στην παράδοση της Εκκλησίας(διακοπή/αποτυχία σχέσης, αστοχία, αρρώστια κ.λπ)

Διερευνώντας:

Συνέπειες της αμαρτίας σε προσωπικό και κοινωνικό επίπεδο

- «Καθοδηγούμενος διάλογος»: Δίνεται και διαβάζεται το κείμενο της Γένεσης (κεφ. 3, 15-19). Οι μαθητές/ μαθήτριες απαντούν σε στοχευμένες ερωτήσεις με σκοπό να αναγνωρίσουν στο συμβολικό λόγο του κειμένου, τις συνέπειες της αμαρτίας και τις μορφές του κακού για τον άνθρωπο και τον κόσμο (πόνος, φθορά, αρρώστια, άδικες κοινωνικές δομές, κοινωνικό κακό κ.λπ.) Ο/Η εκπαιδευτικός λειτουργεί διερευνητικά μαζί με τους μαθητές/ τις μαθήτριες κάνοντας ερωτήσεις και εμψυχώνοντας τον διάλογο.

- **Εναλλακτικά**

«Έντεχνος Συλλογισμός (Artful Thinking)-Βάζω τίτλους»: Οι μαθητές/μαθήτριες βάζουν τίτλους σε εικόνες από την επικαιρότητα (διαδίκτυο) με θέμα «το προσωπικό και κοινωνικό κακό» και η ευθύνη του μέλος του Σώματος της Εκκλησίας.

Αναπλασιάζοντας:

Η μετάνοια ως αντίδοτο της αμαρτίας στον Χριστιανισμό.

- «Σκέψου-Συζήτησε –Μοιράσου (TPS)»: Ανά δύο οι μαθητές/μαθήτριες μελετούν το περιστατικό με τον Ζακχαίο (Λκ 19, 1-10) ή την παραβολή του Ασώτου (Λκ 15, 1-32) ή το περιστατικό με τη μοιχαλίδα (Ιω 7,53-8,11). Στη συνέχεια συμπληρώνουν: Αμαρτία=..., Μετάνοια=..., Ο Χριστός / σπλαχνικός πατέρας αντιμετωπίζει τους αμαρτωλούς με... κ.λπ.
- **Εναλλακτικά:**
Δίνονται ή προβάλλονται στον πίνακα στίχοι από τον Μεγάλο Κανόνα σε μετάφραση και ο μονόλογος του Μαρμελάντωφ από το Έγκλημα και Τιμωρία του Ντοστογιέφσκι. Οι μαθητές/μαθήτριες καλούνται να επιλέξουν όποιο στίχο ή πρόταση και να γράψουν μια σκέψη.

Αξιολογώντας:

Η αμαρτία σε σχέση με την ανθρώπινη ελευθερία.

- «Επ' αυτού θα είχα να πω»: Δίνεται σχετικό κείμενο (πχ, Κάλλιστου Γουέαρ ή Μπερδιάγεφ). Οι μαθητές/μαθήτριες διατυπώνουν την άποψή τους.
- **Εναλλακτικά:**
«Διδακτικός διάλογος» (εξελικτικός με ερωτήματα): Π.χ. Αναστοχαστείτε την αφήγηση της Γενέσεως για την πτώση. Γιατί ο Θεός επέτρεψε στον άνθρωπο να αμαρτήσει; Γιατί δεν έβαλε φύλακα άγγελο στο δέντρο του καλού και του κακού, όπως έκανε αργότερα στο δέντρο της ζωής; Γιατί αρκέστηκε σε μια απλή προειδοποίηση;

Προτεινόμενο Εκπαιδευτικό Υλικό

- Εκπαιδευτικό υλικό ΥΠ.Π.Ε.Θ.:
- α) Ψηφιακό Σχολείο / Αποθετήριο Μαθησιακών Αντικειμένων «Φωτόδεντρο»:
  1. Συλλογή εικόνων: Η παραβολή του Ασώτου Υιού,
<http://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/7353>.
  2. Συλλογή εικόνων: Ο Ιησούς και ο Ζακχαίος,
<http://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/7364>.
  3. Κουίζ : Γιατί υπάρχει το κακό (αμαρτία) στον κόσμο;
<http://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/4527>.
  4. Συλλογή εικόνων: Μορφές κακού στη δυτική εικονογραφία
<http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/4219>
- Λεξικογραφικά λήμματα με την έννοια της αμαρτίας από αρχαία ελληνικά κείμενα, Αγία Γραφή και Πατέρες.
- Βιβλικά κείμενα: Γεν 3 (Πτώση Πρωτοπλάστων), Παραβολή ασώτου(Λκ 15, 1-32), Ζακχαίος (Λκ 19, 1-10).), Μοιχαλίδα (Ιω 7,53-8,11)
- Ανδρέου Κρήτης, *Μεγάλος Κανών*-
- Πίνακες ζωγραφικής William Blake.
- Μουσική:
Να με προσέχεις (στίχοι-μουσική Ν. Πορτοκάλογλου, από το δίσκο «Τα καράβια μου καίω» 1993)

[Σημείωση: Στην προτεινόμενη περαιτέρω βιβλιογραφία για τον/την εκπαιδευτικό τα βιβλία προσφέρονται και για επιλογή αποσπασμάτων].

Περαιτέρω ενδεικτική βιβλιογραφία για τον/την εκπαιδευτικό

1. Benedict, R. (2005). *The Chrysanthemum and the Sword, Patterns of Japanese Culture*. Βοστώνη και Νέα Υόρκη: Mariner Books.
2. Βιζυηνός, Γ. (2008). *Το αμάρτημα της μητρός μου*. Αθήνα: Πατάκης.
3. Βουλγαράκης, Η. (1995). *Στιγμιότυπα από την Εποχή των Πατέρων*. Αθήνα: Αρμός.
4. Βουλγαράκης, Η. (2001). *Καθημερινές Ιστορίες Αγίων και Αμαρτωλών στο Βυζάντιο*. Αθήνα: Μαΐστρος.
5. Βουλγαράκης, Η. (2006). *Συ τι κρίνεις τον αδελφόν σου;* Αθήνα: Μαΐστρος.
6. Γουνελάς, Σ. (1997). «Φρόνιμι [...]». Ενοχή και ηδονή στον Καβάσιλα και την Σιμόνη Βείλ». Στο ίδ. *Η κρίση του πολιτισμού*. Αθήνα: Αρμός, σσ. 85-112.
7. Καβάσιλας, Άγ. Νικόλαος (1990). *Περί της εν Χριστώ ζωής*, Σουρωτή Θεσσαλονίκης: Ι. Η. Ιωάννης ο Θεολόγος, (Λόγος Τέταρτος, σσ. 142-143).
8. Κάλλιστος Γουέαρ, επίσκοπος Διοκλείας (7^η1982). *Ο Ορθόδοξος Δρόμος*, Αθήνα: Επτάλοφος,
9. Ματσούκας, Ν. (1985). *Δογματική και Συμβολική Θεολογία, Β*. Θεσσαλονίκη: Πουρναράς
10. Μπερδιάγιεφ, Ν. (1972). *Το πνεύμα του Ντοστογιέφσκι*, μτφ. Ν. Ματσούκας, Θεσσαλονίκη: Πουρναράς
11. Νέλλας, Π. (2000). *Ζών Θεούμενον*. Αθήνα: Αρμός.

12. Νέλλας, Π. (2011). *Η περί δικαίωσης διδασκαλία Νικολάου του Καβάσιλα: Συμβολή εις την ορθόδοξον σωτηριολογίαν*. Αθήνα: Αρμός.
13. Νέλλας, Π.(1983). «Λύτρωση ή Θέωση;», *Σύναξη* 6, σ. 17.
14. Ντοστογιέφσκι, Φ. (2012). *Έγκλημα και τιμωρία*. Μτφρ. Ε. Μπακοπούλου. Αθήνα: Ίνδικτος.
15. Φλωρόφσκυ, Γ. (1989), *Cur deus homo?* Στο *Ιδ. Θέματα Ορθοδόξου Θεολογίας*. Μτφρ. Σ. Χατζησταματίου. Αθήνα: Άρτος Ζωής, σσ. 33-42.

5.2 ΘΑΝΑΤΟΣ (1^ο δίωρο)

Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα	Αξιολόγηση
<p>Οι μαθητές/ μαθήτριες να:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ερμηνεύουν τον θάνατο και την Ανάσταση στην Ορθόδοξη χριστιανική παράδοση, - κρίνουν τις προτάσεις αντιμετώπισης του θανάτου στο πλαίσιο της θρησκείας. 	<ul style="list-style-type: none"> - Σύνδεση του θανάτου με την αμαρτία και το κακό, σύμφωνα με την Ορθόδοξη χριστιανική διδασκαλία. - Ερμηνεία του θανάτου υπό το πρίσμα της Ανάστασης σύμφωνα με τη χριστιανική πίστη και διδασκαλία. - Κρίση των προτάσεων αντιμετώπισης του θανάτου στο πλαίσιο των θρησκειών.

Προτεινόμενη Μέθοδος - Ενδεικτικές Δραστηριότητες

Επιλέγεται η **βιωματική** μέθοδος, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο ΠΣ.

Βιώνοντας

Ο θάνατος ως στοιχείο της ζωής.

- «Ομαδοσυνεργασία - Συλλογισμός με βάση την τέχνη» με το μοτίβο «Βλέπω, Ισχυρίζομαι, Αναρωτιέμαι»: Δίνονται εικόνες από έργα τέχνης με θέμα τον θάνατο (Bouguereau, Klimt, Michelangelo Buonarotti, Baldung Grien, Holbein, Bruegel), τις οποίες οι μαθητές/μαθήτριες επεξεργάζονται, παρουσιάζοντας στην τάξη.
- -Εναλλακτικά:
«Ομαδοσυνεργασία – TPS): Οι μαθητές/μαθήτριες καταγράφουν μικρές απώλειες στην καθημερινότητά τους, αποτυπώνοντας διάφορα είδη θανάτου/χωρισμού. Αναλογίζονται περιπτώσεις που ο χωρισμός βιώνεται ως θάνατος ή ο θάνατος σημαίνει χωρισμό.

Νοηματοδοτώντας

Ο θάνατος στη θεολογική και θρησκευτική γλώσσα.

- «Ομαδοσυνεργασία»: Οι μαθητές/μαθήτριες συζητούν το ποίημα του Γ. Δροσίνη «Τι λοιπόν». Στη συνέχεια καταγράφουν ταφικές παραδόσεις και τρόπους μνήμης

των νεκρών, και επεξεργάζονται ερωτήματα όπως: Γιατί καθιερώθηκαν; Ποιες ανάγκες καλύπτονται; Ποιες αντιλήψεις εκφράζονται;

- Εναλλακτικά:

«Παιχνίδι επεξεργασίας»: Επεξεργασία της εικόνας της Κοιμήσεως της Θεοτόκου (Μονή Σταυρονικήτα). Η εικόνα της Κοιμήσεως της Θεοτόκου είναι χωρισμένη σε 4 μέρη: Την Παναγία, τον Χριστό, τους Αποστόλους, τους Αγγέλους. Οι μαθητές/μαθήτριες σε ομάδες καλούνται σταδιακά να περιγράψουν (τι βλέπουν), να επεξεργαστούν (τι αισθάνονται αυτοί, τι ο θεατής...) και να ερμηνεύσουν (γιατί...) ένα από τα μέρη της εικόνας. Τέλος επεξεργάζονται τα ερμηνευτικά ερωτήματα για το σύνολο της εικόνας. Π.χ.: Γιατί η εικόνα και η γιορτή ονομάζεται «κοίμηση»; Γιατί οι Χριστιανοί γιορτάζουν τον θάνατο της Παναγίας; Ποιοι οι συμβολισμοί στην εικόνα; κ.ά.

Αναλύοντας:

Θάνατος και Ανάσταση στην ορθόδοξη Χριστιανική παράδοση.

- «Ομαδοσυνεργασία»: Δίνεται το κείμενο με τη διήγηση της πτώσης από το βιβλίο της Γένεσης. Οι μαθητές/μαθήτριες καλούνται να επεξεργαστούν το κείμενο απαντώντας σε ερωτήσεις όπως: Πώς και γιατί ο θάνατος; Ήταν επιλογή του Θεού ή του ανθρώπου; Ακολουθεί συζήτηση στην ολομέλεια
- Εναλλακτικά:
- «Ομαδοσυνεργασία»: Δίνεται σε κάθε ομάδα ένα κείμενο σχετικό με τον θάνατο ή την Ανάσταση. Οι μαθητές/μαθήτριες με φύλλο εργασίας και συγκεκριμένες ερωτήσεις τα επεξεργάζονται και παρουσιάζουν με σύντομο τρόπο στην ολομέλεια τις κεντρικές έννοιες, καταγράφοντας τη δική τους ματιά και ερμηνεία ή τυχόν προβληματισμούς.

Εφαρμόζοντας:

Προσωπική στάση απέναντι στον θάνατο.

- «Σκοινί της μπουγάδας»: Αν φύγει ξαφνικά ένας φίλος/μια φίλη, τι θα του/της λέγατε; Ένα χελιδόνι θα του/της μεταφέρει τα λόγια σας από το σκοινί της μπουγάδας.
- Εναλλακτικά:
«Η πάνω και η κάτω γειτονιά»: «Παιχνίδι ρόλων». Προσομοίωση του θανάτου ως χωρισμού και περάσματος. Οι μαθητές/μαθήτριες χωρίζονται σε δύο ομάδες. Οι μεν είναι στην «πάνω γειτονιά» και κρατούν ένα κεράκι. Οι δε είναι στην «κάτω γειτονιά» και κρατούν ένα μαντίλι. Ξεχωριστά ο/η κάθε μαθητής/ μαθήτρια της κάτω γειτονιάς πηγαίνει στην πάνω, λέγοντας δυο λόγια στους συμμαθητές/στις συμμαθήτριές τους που μένουν κάτω, και στους συμμαθητές/στις συμμαθήτριες τους προς τους οποίους/στις οποίες πηγαίνουν. Στη συνέχεια αλλάζουν γειτονιά και ξαναρχίζουν την ίδια πορεία. Στο τέλος γίνεται αναστοχασμός με θέμα τον χωρισμό και το πέρασμα από τη μία κατάσταση στην άλλη.

Προτεινόμενο Εκπαιδευτικό Υλικό

- Εκπαιδευτικό υλικό ΥΠ.Π.Ε.Θ.:

α) Ψηφιακό Σχολείο / Αποθετήριο Μαθησιακών Αντικειμένων «Φωτόδεντρο»:

1. Συλλογή φωτογραφιών : Ταφικά έθιμα σε διάφορες θρησκείες
<http://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/4225>.
  2. Κουίζ : Οι θέσεις των θρησκειών για τον θάνατο,
<http://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/4545>.
  3. Κουίζ : Οι θρησκείες μπροστά στο πρόβλημα του θανάτου
<http://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/3816?locale=el>
- Αφήγηση της Γενέσεως. Στο
<http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGYM-A109/355/2385,9136/>
  - Υμνογραφία από την εξόδιο ακολουθία. Στο
http://users.uoa.gr/~nektar/orthodoxy/prayers/funeral_translation.htm
  - Περβολαράκη Χρυσάνθη. (2011). «Με αφορμή ένα βιβλίο μιλάμε για το θάνατο στο σχολείο», *Επιστημονικό Βήμα*, τ. 15, σελ. 41-54. Στο <http://nipia-larisa.gr/wp-content/uploads/2012/09/Θανατος.pdf>.
  - Ποίηση:
    1. Διονύσιος Σολωμός, *Η Ξανθούλα* (μελοποίηση Ν. Μάντζαρος).
    2. Διονύσιος Σολωμός, *Προς τον κύριον Γεώργιον Δε Ρώσσην* (μελοποίηση από Νίκο Ξυδάκη).
    3. Γεώργιος Βιζυηνός, *Επί του τάφου του πατρός του* (μελοποίηση από Νίκο Ξυδάκη).
    4. Μοιρολόγια:
http://www.myriobiblos.gr/afieromata/dimotiko/politis_texts.html.
  - Τραγούδι: *Μόνο η αγάπη μένει* (Στίχοι: Σώτια Τσώτου. Μουσική: [Χρήστος Γκάριτζος](#)).

[Σημείωση: Στην προτεινόμενη περαιτέρω ενδεικτική βιβλιογραφία για τον/την εκπαιδευτικό τα βιβλία προσφέρονται και για επιλογή αποσπασμάτων].

Περαιτέρω ενδεικτική βιβλιογραφία για τον/την εκπαιδευτικό

1. Bloom, A. (2002). *Ο θάνατος ως κέρδος*. Μτφρ. Β. Αργυριάδης. Αθήνα: Εν πλω.
2. Ruffin, Ro Turner. (2011). *Death Education in Secondary Schools in the United States of America: A religious perspective*. University of Southe Africa. Στο http://uir.unisa.ac.za/bitstream/handle/10500/4775/thesis_ruffin_rt.pdf?sequence=1
3. Saunier, Γ. (1999). *Ελληνικά δημοτικά τραγούδια: Τα μοιρολόγια*. Αθήνα: Νεφέλη.
4. Sherrard, Ph. (2008). *Θάνατος και Ανάσταση της ιερής κοσμολογίας*. Μτφρ. Π. Σουλτάνης. Αθήνα: Εν πλω.
5. Αναγνωστοπούλου Τάνια - Χατζηνικολάου Σοφία. (2015). *Το Πένθος στα Παιδιά. Ένας οδηγός για γονείς και εκπαιδευτικούς*, Αθήνα: Ινστιτούτο Ψυχολογίας και Υγείας.
6. Γιόνας, Χ. (2001). *Η έννοια του Θεού μετά το Άουσβιτς: Μία από Ιουδαίων φωνή*. Μτφρ. Ν. Σαμοθράκη και Κ. Μαντέλλου. Αθήνα: Αρμός.
7. Κλεμάν, Ο. (1990). *Η Θεολογία μετά τον Θάνατο του Θεού*. Αθήνα: Δωδώνη

8. Κουγέας, Σ. (2000). *Τραγούδια του κάτω κόσμου*. Αθήνα: Το Ροδακίό.
9. Ματσούκας, Ν. (1976). *Το πρόβλημα του κακού*. Δοκίμιον Πατερικής Θεολογίας. Θεσσαλονίκη: Επιστημονική Επετηρίς Θεολογικής Σχολής, παράρτημα αρ. 22 του 20^{ου} τόμου. Στο <http://www.imdlibrary.gr/index.php/el/2013-01-14-09-09-13/books/book/120-matsoyka-n-to-provlima-tou-kakoy/2-books>
10. Νικόλαος, Μητρ. Μεσογαίας, (2009). *Εκεί που δε φαίνεται ο Θεός*. Αθήνα: Ιδιωτική έκδοση.
11. Πιομπίνος, Φ. (2006). *Σπουδή Θανάτου*. Αθήνα: Μαΐστρος.
12. Σμέμαν, Αλ. (2004). *Έσχατος εχθρός καταργείται ο θάνατος*. Μτφρ. Β. Αργυριάδης. Αθήνα: Εν πλω.
13. Συλλογικό έργο (1996). *Ανάσταση και Ζωή*. Αθήνα: Αρμός.
14. Τζέρπος, π. Δ. (2012). *Το τελευταίο μυστήριο: Η νεκρώσιμη ακολουθία και η καύση των νεκρών*. Αθήνα: Εκδόσεις Ουρανός.
15. Φάρος, Φ. (2013). *Το Πένθος*. Αθήνα: Αρμός.
16. Φρομ, Έ. (1977). *Η ανατομία της ανθρώπινης καταστροφικότητας*. Μτφρ. Τ. Μαστοράκη, Αθήνα: Μπουκουμάνης.

5.3 ΑΔΙΚΙΑ (3^ο δίωρο)

Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα	Αξιολόγηση
<p>Οι μαθητές/ μαθήτριες να:</p> <ul style="list-style-type: none"> - επισημαίνουν τις κοινωνικές προεκτάσεις του κηρύγματος του Χριστού για τη δικαιοσύνη και την επίδρασή του στην αντιμετώπιση της αδικίας στον σύγχρονο κόσμο, - διατυπώνουν συλλογισμούς γύρω από το ερώτημα της θεοδικίας. 	<ul style="list-style-type: none"> - Σύνδεση της δικαιοσύνης με τον Χριστό. - Αξιολόγηση της επίδρασης του κηρύγματος του Χριστού για τη δικαιοσύνη στην αντιμετώπιση της αδικίας. - Διατύπωση συλλογισμών σχετικών με τη θεοδικία.

Προτεινόμενη Μέθοδος - Ενδεικτικές Δραστηριότητες

Επιλέγεται η **βιωματική** μέθοδος, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο ΠΣ.

Βιώνοντας:

Δίκαιο και άδικο.

- «Σήμανση και υπογράμμιση κειμένου»: Από τις εφημερίδες της ημέρας (ή τον ηλεκτρονικό τύπο) οι μαθητές/μαθήτριες υπογραμμίζουν ειδήσεις με αναφορές αδικίας και απόδοσης δικαιοσύνης. Το επεξεργάζονται δημιουργώντας ένα χάρτη εννοιών (τι είδους αδικία; πότε; πού; σε ποιους; κλπ).
- Εναλλακτικά:
«Καρέκλα αφήγησης»: Ένας μαθητής/Μια μαθήτρια καθισμένος/καθισμένη σε καρέκλα αφηγείται ως πρόσωπο που αδικεί, έχει προκαταλήψεις κ.λπ. Στη

συνέχεια γυρίζει την καρέκλα προς την άλλη κατεύθυνση και αφηγείται ως πρόσωπο που υφίσταται κάποια αδικία.

Νοηματοδοτώντας:

Ο Θεός και η αδικία στον κόσμο (θεοδικία).

- «Σκέψου-Συζήτησε –Μοιράσου (TPS)»: «Μακάριοι οι πεινώντες και διψώντες την δικαιοσύνην, ότι αυτοί χορτασθήσονται»(Μτ 5,6)- Απ. Παύλος: «ουκ οίδατε ότι άδικοι Θεού βασιλείαν ου κληρονομήσουσιν;» (Α΄ Κορ.6,9) Ποιοι είναι αυτοί που πεινάνε και διψάνε για δικαιοσύνη; Γιατί υπάρχει η αδικία; Ο Θεός τιμωρεί; κ.λπ.
- Εναλλακτικά:
«Παγωμένες εικόνες»: Οι μαθητές/μαθήτριες αφού μελετήσουν την ιστορία του Ιώβ ή θαυμάτων θεραπείας Χριστού (τυφλός), όπου αναπτύσσεται προβληματισμός για το αίτιο του κακού, αποδίδουν ένα στιγμιότυπο που επιλέγουν. Ακολουθεί συζήτηση για το ζήτημα της θεοδικίας.

Αναλύοντας:

Ο Χριστός (ως συμπαραστάτης των αδικημένων και ως πηγή δικαιοσύνης) και οι Πατέρες έναντι της αδικίας.

- «« Έντεχνος Συλλογισμός (Artful Thinking)- Τι σε κάνει να το λες αυτό;» Προβολή εικόνας σταύρωσης Χριστού: Τι νομίζετε ότι απαντά ο Χριστός με τη σταύρωσή Του στους αδικημένους; Οι μαθητές/μαθήτριες υποστηρίζουν τις ερμηνείες τους. Προβολή σχετικού βίντεο (2΄/Μητροπολίτης Μεσογαίας & Λαυρεωτικής, Νικόλαος για την αδικία).
- Εναλλακτικά:
Ευαγγελικά και πατερικά κείμενα στο θέμα της αδικίας και της θέσης του Χριστού ως προστάτη των αδικημένων (πχ. Η παραβολή του άδικου κριτή-Λκ 18, 2-8)- Ιω. Χρυσοστόμου, Μ. Βασιλείου κ.λπ) Οι μαθητές/μαθήτριες τα διαβάζουν και καλούνται να τα σχολιάζουν με μια δική τους εικαστική παρέμβαση (ποίηση, αφήγημα, ζωγραφική, κοκ.) με γενικό τίτλο: «Μακάριοι οι δεδιωγμένοι ένεκεν δικαιοσύνης ότι αυτοί τον Θεόν όψονται».

Εφαρμόζοντας:

Θρησκευτικές παραδόσεις και διαχείριση της αδικίας.

- «Θετικό-Αρνητικό»: Το «οφθαλμόν αντί οφθαλμού» είναι παρότρυνση σε αντεκδίκηση ή παρότρυνση για μέτρο στην αντεκδίκηση (τήρηση της αρχής της αναλογίας); Οι μαθητές/μαθήτριες τοποθετούνται στη μία ή την άλλη πλευρά και στηρίζουν την επιλογή τους με επιχειρήματα.
- Εναλλακτικά:
«Τοποθέτηση απέναντι στο κείμενο» με το μοτίβο «Τι με ενοχλεί, τι μ΄ αρέσει, ποια πρόταση μ΄ αγγίζει;». Διαβάζουμε κείμενο για την υπέρβαση της αδικίας, το προχώρημα στη ζωή, τη συγγνώμη, κ.λπ. (π.χ. Καραγιάννης, Κακαμούκα - Κουμενίδου, κ. ά.)

Προτεινόμενο Εκπαιδευτικό Υλικό

- Εκπαιδευτικό υλικό ΥΠ.Π.Ε.Θ.:
α) Ψηφιακό Σχολείο / Αποθετήριο Μαθησιακών Αντικειμένων «Φωτόδεντρο»:

1. Δραστηριότητα αντιστοίχισης: Η αληθινή χαρά-Μακαρισμοί, <http://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/7288>.
  2. Κουίζ : Η δικαιοσύνη του κόσμου και της Εκκλησίας, <http://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/4532>.
  3. Συλλογή εικόνων: Η Σταύρωση του Ιησού (ανατολική τεχνοτροπία), <http://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/7344>.
  4. Συλλογή εικόνων: Η Σταύρωση του Ιησού (δυτική τεχνοτροπία), <http://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/7345>.
- Ιώβ, προφήτες (π.χ. Ησαΐας).
  - Θεραπεία εκ γενετής τυφλού: Ιω 9, 1-12. Η παραβολή του άδικου κριτή: Λκ 18, 2-8.
  - Μακαρισμοί.
  - Κοράνιο.
  - Υμνολογία (Απολυτίκιο Χριστουγέννων: Χριστός ήλιος Δικαιοσύνης, Δοξαστικό της Υψώσεως του Τιμίου Σταυρού).
  - Πατερικά κείμενα εναντίον της αδικίας και υπέρ αδικουμένων (π.χ. 3 Ιεράρχες).
  - Υλικό επικαιρότητας από τον έντυπο και περιοδικό ή ηλεκτρονικό τύπο.

[Σημείωση: Στην προτεινόμενη περαιτέρω ενδεικτική βιβλιογραφία για τον/την εκπαιδευτικό τα βιβλία προσφέρονται και για επιλογή αποσπασμάτων].

Περαιτέρω ενδεικτική βιβλιογραφία για τον/την εκπαιδευτικό

1. Weber, M. (2006). *Καπιταλισμός και το πνεύμα του προτεσταντισμού*. Μτφρ. Μ. Κυπραίος, Αθήνα: Gutenberg.
2. *Εθνική Οικονομία και Κοινωνική Δικαιοσύνη. Ημερολόγιο 2012* εφημερίδας Χριστιανική [ανθολογούνται κείμενα για την κοινωνική δικαιοσύνη εξ επόψεως χριστιανικής].
3. *Θεολογία*, τμ. 83, τχ. 2 (Απρίλιος-Ιούνιος 2012). Αφιέρωμα: *Θεολογία και οικονομία. Προσεγγίσεις στη σύγχρονη κρίση. Μέρος Α΄*. (Ψηφιακό αρχείο: <http://www.ecclesia.gr/greek/press/theologia/index.asp>).
4. *Θεολογία*, τμ. 83, τχ. 4 (Οκτώβριος-Δεκέμβριος 2012, Αφιέρωμα: *Θεολογία και οικονομία. Προσεγγίσεις στη σύγχρονη κρίση. Μέρος Β΄*. (Ψηφιακό αρχείο: <http://www.ecclesia.gr/greek/press/theologia/index.asp>).
5. Καραγιάννης, Δ. (2010). *Η αδικία που πληγώνει*. Αθήνα: Αρμός.
6. Καψάνης, Αρχιμ. Γεώργιος, καθηγούμενος Ι.Μ. Γρηγορίου (1976). *Χριστός, Εκκλησία και Κοινωνία*, Αθήνα: Ε.Χ.Ο.Ν.
7. Κακαμούκα, Μ. - Κουμενίδου, Στ.(2011). *Στο σταυροδρόμι της αδικίας*, Σεμινάρια Γονέων, Θεσσαλονίκη: Εκπαιδευτήρια Απ. Παύλος
8. Κρουσταλάκη, Ευ. (2007). *Δικαιοσύνη και δικαίωση: Από την ανθρωπίνη δικαιοσύνη στην εκ Θεού δικαίωση*. Αθήνα: Εν πλω.
9. Κωνσταντέλος, Δ. (1990). *Βυζαντινή Φιλανθρωπία και κοινωνική πρόνοια*. Αθήνα: Φως.
10. Μπελ, Χ. (1985). *Η χαμένη τιμή της Καταρίνα Μπλουμ: Ή πώς γεννιέται η βία και πού μπορεί να οδηγήσει*. Μτφρ. Χ. Γιαννόπουλος. Αθήνα: Γράμματα. (Σημείωση: Υπάρχει και ταινία).

11. Μπερντιάγεφ, Ν. (1986). *Χριστιανισμός και κοινωνική πραγματικότητα*. Μτφρ. Ε. Γιούλτση. Θεσσαλονίκη: Πουρναράς.
12. Μπουγάτσος, Ν. (1990). *Κοινωνική διδασκαλία Ελλήνων Πατέρων*. Αθήνα: Αποστολική Διακονία.
13. *Νέα Κοινωνιολογία*, τχ. 30 (Άνοιξη 2000). Αφιέρωμα στην Πνευματική Κληρονομιά των Πατέρων της Εκκλησίας.
14. Ροδίτης, Γ. (2009). *Χριστιανισμός και Πλούτος*. Αθήνα.
15. Στανιλοάε, Δ. (2010). *Η νίκη του Σταυρού*. Μτφρ. Λ. Ψωμάς, Αθήνα: Μαΐστρος.

5.4 ΦΑΝΑΤΙΣΜΟΣ (4^ο δίωρο)

Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα	Αξιολόγηση
<p>Οι μαθητές/ μαθήτριες να:</p> <ul style="list-style-type: none"> - διακρίνουν τα αίτια και τις μορφές του θρησκευτικού φανατισμού, - κρίνουν τη θέση του Χριστιανισμού για την υπέρβαση του φανατισμού. 	<ul style="list-style-type: none"> - Αναγνώριση του θρησκευτικού φανατισμού ως πολυεπίπεδου φαινομένου. - Αξιολόγηση των αιτιών και των συνεπειών του θρησκευτικού φανατισμού. - Διατύπωση τρόπων υπέρβασης του φανατισμού με βάση τη θέση του Χριστιανισμού για τον φανατισμό.

Προτεινόμενη Μέθοδος - Ενδεικτικές Δραστηριότητες

Επιλέγεται η **βιωματική** μέθοδος, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο ΠΣ.

Βιώνοντας:

Επισήμανση φαινομένων φανατισμού.

- «Ιδεοθύελλα»: Οι μαθητές/μαθήτριες εντοπίζουν και καταγράφουν εκδηλώσεις φανατικών συμπεριφορών, που έχουν παρατηρήσει στο περιβάλλον τους.
- Εναλλακτικά:
«Ομαδοσυνεργασία»: Οι μαθητές/μαθήτριες επιλέγουν ένα πρόσωπο ή μια ομάδα ανθρώπων, που έχει εκδηλώσει φανατικές συμπεριφορές. Στη συνέχεια, κάθε ομάδα διαλέγει δύο προσωπικά συναισθήματα και μια ερώτηση που θα έκαναν, αν βρίσκονταν απέναντι σε αυτά τα πρόσωπα και είχαν τη δυνατότητα να διαλεχθούν μαζί τους.

Νοηματοδοτώντας:

Εννοιολόγηση του θρησκευτικού φανατισμού.

- «Ομαδοσυνεργασία»: Με αφορμή ένα σκίτσο (π.χ. Ζαμπίκος), οι μαθητές/μαθήτριες καταγράφουν μια δική τους λεζάντα και συζητούν περιπτώσεις θρησκευτικού φανατισμού, τις οποίες ήδη γνωρίζουν. Επιλέγουν και παρουσιάζουν μία από αυτές στην ολομέλεια.
- Εναλλακτικά:

«Ομαδοσυνεργασία»: Δίνεται στους μαθητές/μαθήτριες κείμενο σχετικό με τη θρησκευτική ελευθερία (Σύνταγμα, άρθρο 13), το οποίο το επεξεργάζονται σε ομάδες. Έπειτα αναλύουν μία περίπτωση θρησκευτικού φανατισμού, που γνωρίζουν και που έχει σχέση με τη θρησκευτική ελευθερία. Επισημαίνουν τι θεωρούν ως το πιο σημαντικό, μία σκέψη και μία απορία τους, και τέλος ακολουθεί παρουσίαση - συζήτηση στην ολομέλεια.

Αναλύοντας:

Διαστάσεις του θρησκευτικού φανατισμού. Η θέση του Χριστιανισμού.

- «Ομαδοσυνεργασία» και «Ρόλος στον τοίχο»: Δίνονται κατ' επιλογή στις ομάδες κείμενα σχετικά με τον θρησκευτικό φανατισμό (πχ. Γιαννουλάτος, Ιγνάτιος, Μαντζαρίδης, Στογιάννος, Δρίτσας, Μόσχος, Παπαλεξανδρόπουλος). Οι μαθητές/μαθήτριες υπογραμμίζουν μία βασική ιδέα και την παρουσιάζουν στην ολομέλεια. Στη συνέχεια «Ρόλος στον τοίχο»: Ένας φανατικός θρησκευόμενος. Τι σκέφτεται, ποια τα συναισθήματα για τη θρησκευτική του κοινότητα (μέσα στο περίγραμμα), τι σκέφτεται και ποια τα συναισθήματα για τους πιστούς μιας άλλης κοινότητας (έξω από το περίγραμμα). Στη συνέχεια, οι μαθητές/μαθήτριες καλούνται να φτιάξουν την ταυτότητά του (όνομα, ηλικία, μόρφωση, επάγγελμα, ασχολίες, κ.λπ.). Ακολουθούν οι ερωτήσεις: Τι παρατηρείτε; ποιο είναι το προφίλ του φανατικού θρησκευόμενου, γιατί γίνεται φανατικός, τι του λείπει και τι ψάχνει στον φανατισμό; Τι θα τον συμβούλευε ένας χριστιανός/μία χριστιανή;
- Εναλλακτικά:
«Μελέτη περίπτωσης»: «Απόστολος Παύλος. Από φανατικός διώκτης πιστός μαθητής». Οι μαθητές/μαθήτριες σε ομαδοσυνεργασία καταγράφουν τις σκέψεις του Αποστόλου πριν και μετά τη μεταστροφή του. Κατά περίπτωση δίνεται κείμενο που περιγράφει την μεταστροφή του Παύλου (πχ. Καραχάλιας, Μπράτη, Πασσάκος, Φίλιας). [Οι μαθητές/μαθήτριες μπορούν να βοηθηθούν από το υλικό που χρησιμοποίησαν στο μάθημα για την πίστη και ειδικότερα στο δίλημμα: «Πιστεύω σε... / πιστεύω ότι...»]. Ακολουθεί συζήτηση για τις αιτίες, το περιεχόμενο και τα αποτελέσματα του θρησκευτικού φανατισμού, καθώς και για τις διαφορές του με τη χριστιανική πίστη.

Εφαρμόζοντας:

Αντιμετώπιση του θρησκευτικού φανατισμού.

- «Δάσκαλος σε ρόλο». Ο/Η εκπαιδευτικός υποδύεται έναν φανατικό συμμαθητή/μία φανατική συμμαθήτρια. Οι μαθητές/μαθήτριες τού/της περιγράφουν πώς αισθάνονται και ποιες δυσκολίες αναφέρονται στις μεταξύ τους σχέσεις. Θέτουν ερωτήματα, διερευνούν τα κίνητρά του/της και επιχειρηματολογούν, με βάση όσα έμαθαν στο προηγούμενο στάδιο του μαθήματος, προσπαθώντας να τον/την αποτρέψουν από αυτή την επιλογή.
- Εναλλακτικά:
«Δημόσια επιστολή διαμαρτυρίας»: Οι μαθητές/μαθήτριες απευθύνονται σε δημόσιο πρόσωπο, που εκφράζει έναν φανατικό δημόσιο λόγο, ένα κήρυγμα μισαλλοδοξίας. Επισημαίνουν τις συνέπειες αυτού του «κήρυγματος» και εκφράζουν τις δικές τους απόψεις. Τεκμηριώνουν τις θέσεις τους με επιχειρήματα που προέρχονται από το προηγούμενο στάδιο του μαθήματος. Οι καλύτερες επιστολές μπορούν να αναρτηθούν σε ιστοσελίδα του μαθήματος ή του σχολείου.

Προτεινόμενο Εκπαιδευτικό Υλικό

- Εκπαιδευτικό υλικό ΥΠ.Π.Ε.Θ.:
- α) Ψηφιακό Σχολείο / Αποθετήριο Μαθησιακών Αντικειμένων «Φωτόδεντρο»:
  1. Συλλογή φωτογραφιών: Μορφές Φανατισμού, <http://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/5068>.
  2. Κουίζ: Φανατισμός και ανεξιθρησκία, <http://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/4546>.
- Ο Παύλος ως διώκτης των χριστιανών. Στο <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGYM-C117/510/3328,13420/>
- Στογιάννος, Β. (2011). *Η Εκκλησία στην ιστορία και στο παρόν*. Θεσσαλονίκη: Πουρναρά, σελ. 117-121. Στο <http://www.pemptousia.gr/2011/12/fanatismos-ke-anehtikotita/>.
- Μητρ. Δημητριάδος Ιγνάτιος, (2015), *Η εξάπλωση του φαινομένου του θρησκευτικού φανατισμού και η μαρτυρία και το μαρτύριο των χριστιανών στο σύγχρονο κόσμο*. Εισήγηση στο Διεθνές Διεπιστημονικό Συνέδριο με θέμα: «Θρησκεία και Βία» Θεσσαλονίκη Α.Π.Θ. Στο http://imd.gr/site/articles/top/omilies_xeretismoι_mitropolitou/1239
- Ομιλία Μητρ. Σιατίστης Παύλου, «Το μεταναστευτικό πρόβλημα». Στο <http://www.amen.gr/article/siatistis-paulos-kathe-xaidema-ierwmenou-pros-tin-xrusi-augi-deixnei-akurwsi-tis-pistis>.
- Ταινίες ή βίντεο για το Ολοκαύτωμα, την Κου-Κλουξ-Κλαν, κ.ά.
- Ταινίες: *Die Welle (Το κύμα)*, του Dennis Gansel, *Paradise now (Παράδεισος τώρα)*, του [Hany Abu-Assad](#), *Of Gods and Men (Ενώπιον Θεών και ανθρώπων)*, του [Xavier Beauvois](#).

[Σημείωση: Στην προτεινόμενη περαιτέρω βιβλιογραφία για τον/την εκπαιδευτικό τα βιβλία προσφέρονται και για επιλογή αποσπασμάτων].

Περαιτέρω ενδεικτική βιβλιογραφία για τον/την εκπαιδευτικό

1. Βασιλειάδης, Π. (2007). *Ενότητα και μαρτυρία*. Αθήνα: Επίκεντρο.
2. Γιαννουλάτος Αναστάσιος, Αρχ. Τιράνων (2004). *Ίχνη από την Αναζήτηση του Υπερβατικού: Συλλογή Θρησκευτολογικών Μελετημάτων*. Αθήνα: Ακρίτας.
3. Γιαννουλάτος Αναστάσιος, Αρχ. Τιράνων (2015). *Συνύπαρξη: Ειρήνη, Φύση, Φτώχεια, Τρομοκρατία, Αξίες. Θρησκευτολογική θεώρηση*. Αθήνα: Αρμός.
4. [Ζηζιούλας] Μητρ. Περγάμου Ιωάννης, Αλήθεια, Ανεκτικότητα και Μονοθεϊσμός: Είναι δυνατός ένας διαθρησκειακός διάλογος; *Βήμα Ιδεών: Μηνιαία Έκδοση Αναζήτησης και Διαλόγου*, τχ. 3 (Ιούλιος 2007), σ. 10.
5. Νησιώτης, Ν. (2004). *Από την Ύπαρξη στη Συνύπαρξη: Κοινωνία – Τεχνολογία – Θρησκεία*. Αθήνα: Μαΐστρος.
6. Νικολαΐδης, Α. (2012). *Φανατισμός: Θεολογική, ψυχολογική, ηθική και κοινωνιολογική προσέγγιση*. Αθήνα: Γρηγόρης.

7. Ντανιέλ, Ζ. (1998). *Είναι ο Θεός φανατικός*; Μτφρ. Α. Πανταζόπουλος. Αθήνα: Πόλις.
8. Οζ, Α. (2005). *Κατά του φανατισμού*. Μτφρ. Ε. Τσερεζόλε, Αθήνα: Καστανιώτης.

5.5 ΥΠΟΔΟΥΛΩΣΗ/ΕΞΑΡΤΗΣΗ (5^ο δίωρο)

Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα	Αξιολόγηση
<p>Οι μαθητές/ μαθήτριες να:</p> <ul style="list-style-type: none"> - αξιοποιούν τη χριστιανική διδασκαλία για την υποδούλωση στο κακό στην προσέγγιση φαινομένων εξάρτησης, - διατυπώνουν προτάσεις με θρησκευτικά κριτήρια για την αντιμετώπιση σύγχρονων φαινομένων δουλείας. 	<ul style="list-style-type: none"> - Ερμηνεία των εννοιών εξάρτηση και υποδούλωση ως προς την «εν Χριστώ» ελευθερία. - Ερμηνεία σύγχρονων φαινομένων εξάρτησης με χρήση θρησκευτικών όρων. - Διατύπωση προτάσεων με θρησκευτικά κριτήρια για την αντιμετώπιση σύγχρονων φαινομένων δουλείας.

Προτεινόμενη Μέθοδος - Ενδεικτικές Δραστηριότητες

Επιλέγεται η **βιωματική** μέθοδος, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο ΠΣ.

Βιώνοντας:

Σύγχρονες μορφές εξάρτησης και δουλείας.

- «Ιδεοθύελλα» με τη λέξη δουλεία/εξάρτηση. Ακολουθεί προβολή βίντεο ή φωτογραφιών με θέματα περί σύγχρονης δουλείας (trafficking, ναρκωτικά, Η/Υ, διαδίκτυο, έξεις, αλκοολισμός, συμμορίες, σέκτες κ.ά.).
- Εναλλακτικά:
«Ανάγνωση φωναχτά»: αποσπάσματα από μαρτυρίες ανθρώπων που βίωσαν μορφές εξάρτησης. Χάρτης εννοιών με θέμα διάφορες μορφές εξάρτησης/υποδούλωσης.

Νοηματοδοτώντας:

- *Αφοσίωση και υποδούλωση στον Χριστιανισμό.*
- «Σκέψου, Γράψε, συζήτησε, Μοιράσου (TWPS)»: Οι μαθητές/μαθήτριες νοηματοδοτούν τον όρο «δούλος του Θεού» με τη βοήθεια αγιογραφικών αναφορών στην Παλαιά και Καινή Διαθήκη και στα μυστήρια της Εκκλησίας (π.χ. *Γέν 26:24, Γεν. 32:28, Έξ 32:11, 13, Λευ 25:55, Α΄ Βασ. 8: 27-30, Ψαλμοί, Ιω.15, 14-15, Τιτ 1,1, Γαλ.1,10 Βαπτίζεται ο δούλος του Θεού..., μεταλαμβάνει...νυμφεύεται ...,κ.ά*) και θεολογικών κειμένων (βλ. βιβλίο Θρησκευτικών Γ΄ Λυκείου «Χριστιανική Ηθική»)
- Εναλλακτικά:
«Διδακτικός διάλογος». «Η αληθινή ελευθερία από κάθε δουλεία και η εν Χριστώ δουλεία», για την κατανόηση του όρου «Δούλος Κυρίου»

Αναλύοντας:

Σχέσεις εξάρτησης, σχέσεις ελευθερίας στον Χριστιανισμό και σε άλλες θρησκευτικές αντιλήψεις.

- « Έντεχνος Συλλογισμός (Artful Thinking)-Βλέπω, ισχυρίζομαι, αναρωτιέμαι»: Προβάλλεται εικόνα (π.χ. π. Σταμάτης Σκλήρης "Ο φυλακισμένος με την πορφύρα", 1996). Συζήτηση για το θέμα πάθη/απελευθέρωση με βοηθητικό θεολογικό κείμενο (π.χ. Νικοδήμου Αγιορείτη, Κάλλιστου Διοκλείας κλπ).
- Εναλλακτικά:
«Σκέψου, συζήτησε, μοιράσου: TPS»: 1. Ιωβηλαίο έτος (Λευ 25, 8-55). Ποια αντίληψη υπάρχει πίσω απ' αυτή την εντολή; Ποιες δυνατότητες προσωπικές και κοινωνικές ανοίγονται; / Ιμπάντα = λατρεία + υποδούλωση στον Αλλάχ.

Εφαρμόζοντας:

Θεολογικά επιχειρήματα για την αντιμετώπιση σύγχρονων φαινομένων δουλείας.

- «Θέατρο φόρουμ»: Θέατρο ρόλων μιας σκηνής (με λόγια ή χωρίς λόγια) υποδούλωσης ή εξάρτησης (ναρκωτικά, υπολογιστές, συνήθειες, έξεις, αλκοολισμός, αυτοκαταστροφή), όπου σε δεύτερη φάση οι θεατές (μαθητές/μαθήτριες) επεμβαίνουν και δίνουν πιθανή λύση /εναλλακτική στάση στο πρόβλημα, με βάση τη θεολογική αντίληψη περί ελευθερίας. Εναλλακτικά μπορεί να χρησιμοποιηθεί η «τεχνική ανίχνευσης της σκέψης του ρόλου» .
- Εναλλακτικά:
«Μελέτη περίπτωσης»: «Ανώνυμοι Αλκοολικοί». Οι μαθητές/μαθήτριες αναζητούν στο διαδίκτυο πληροφορίες για τις απαρχές της οργάνωσης. Καθοδηγούμενος διάλογος: Πού αποδίδει ο ιδρυτής την θεραπεία του; Ποιες αρχές της χριστιανικής κοινότητας εφαρμόζονται στην οργάνωση;

Προτεινόμενο Εκπαιδευτικό Υλικό

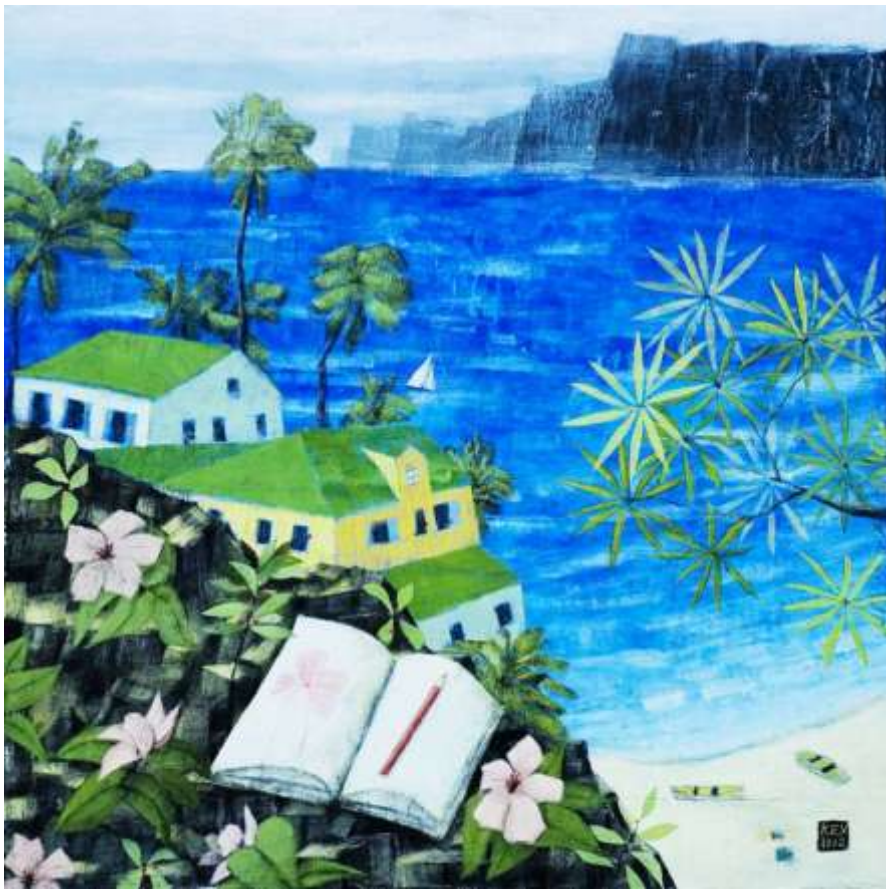
- Εκπαιδευτικό υλικό ΥΠ.Π.Ε.Θ.:
- α) Ψηφιακό Σχολείο / Διαδραστικά Σχολικά Βιβλία:
  1. Δραστηριότητα: Το κακό στο σύγχρονο κόσμο: Σύγχρονες μορφές δουλείας, http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGYM-A109/355/2385,9142/extras/html/kef6_en27_to_kako_sto_sixrono_kosmo_popup.htm.
  2. Δραστηριότητα: Σταθμοί στην ιστορία της δουλείας, http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGYM-A109/355/2385,9139/extras/html/kef3_en9_staumoi_istoria_doulia_timeline_popup.htm.
- Βιβλικά, θεολογικά κείμενα
  - Για τη σύγχρονη δουλεία:
    1. Φωτογραφίες της Lisa Kristine (διαθέσιμες στο διαδίκτυο).
    2. Βίντεο: Lisa Kristine, Photos that bear witness to modern slavery. Επίσης: Kevin Bales, How to combat modern slavery.
  - Κινηματογράφος:
    - 12 Years a slave(12 χρόνια σκλάβος) σκηνοθεσία Στηβ Μακ Κουίν, 2013
    - Mission (Η Αποστολή), σκηνοθεσία Rolland Joffé, 1986.

- Αναφορές από τον Τύπο και το διαδίκτυο για σύγχρονες μορφές εξάρτησης /υποδούλωσης, π.χ. ναρκωτικά, υπολογιστές, αλκοόλ, trafficking, σύγχρονες αιρέσεις κ.ά..
- Ιστοσελίδες σχολείων με αναρτημένες Ερευνητικές Εργασίες με θέμα τις εξαρτήσεις.
- Μουσική:
Σαββόπουλος, Έλσα σε φοβάμαι. Amy Winehouse, Rehab. Πάνος & Χάρης Κατσιμίχας, Φάνης.
- «Περάσματα»: Παιχνίδι ευαισθητοποίησης για τη ζωή των προσφύγων (UNHCR)
- «Δεν είναι μόνο αριθμοί», εκπαιδευτικό υλικό για τη μετανάστευση και το άσυλο στην Ευρώπη (UNHCR).
- Πρόγραμμα «Διαφυγές από κάθε εξάρτηση».
- Ερωταποκρίσεις για εξαρτήσεις στην ιστοσελίδα του ΚΕΘΕΑ.
- Κουκουνάρας Λιάγκης, Μ. (2011). *Εκπαιδευτικοί εν δράσει*. Αθήνα: Γρηγόρης (για την τεχνική «Θέατρο φόρουμ»).

[Σημείωση: Στην προτεινόμενη περαιτέρω ενδεικτική βιβλιογραφία για τον/την εκπαιδευτικό τα βιβλία προσφέρονται και για επιλογή αποσπασμάτων].

Περαιτέρω ενδεικτική βιβλιογραφία για τον/την εκπαιδευτικό

1. Chiniua, A. (2003). *Τα πάντα γίνονται κομμάτια*. Μτφρ. Κ. Χαλμούκου, Αθήνα: Νέα Σύνορα-Λιβάνης.
2. Γιανναράς, Χ. (2002). *Η Ελευθερία του Ήθους*. Αθήνα: Ίκαρος.
3. Γουέαρ Κάλλιστος, επίσκοπος Διοκλείας (71982). *Ο Ορθόδοξος Δρόμος*, Αθήνα: Επτάλοφος,
4. Ελεύθερος, Δ. (2010). *Ο Ήχος της Χειροπέδας: Ο Κόσμος του Χρήστη*. Πρόλ. Αρχιεπ. Αθηνών Ιερωνύμου. Αθήνα: Μαΐστρος.
5. Μακράκης, Μ. (1982). *Οι δύο διαστάσεις της ελευθερίας στη φιλοσοφική και θρησκευτική σκέψη του Ντοστογιέφσκι: Σπουδή στον Ντοστογιέφσκι*. Αθήνα: Imago.
6. Μπεν, Α. (2008). *Ο ρουινόκο ή ο Σκλάβος Πρίγκιπας*. Αθήνα: Μαΐστρος.
7. Νικοδήμου Αγιορείτου (2008). *Πνευματικά Γυμνάσματα*, Νέα Σκήτη, Άγιον Όρος: Συνοδία Σπυρίδωνος Ιερομονάχου
8. Πρόγραμμα «Διαφυγές από κάθε εξάρτηση». Θεατροπαιδαγωγικό πρόγραμμα για σχολεία. Συνεργασία Πανελλήνιο Δίκτυο για το Θέατρο στην Εκπαίδευση/ ΚΕΘΕΑ, http://dide-anatol.att.sch.gr/perival/FAKELLOS_DIAFYGES/indexDIAFYGES.htm

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ **1** (για το διδακτικό βήμα «εφαρμόζοντας»): Α Λυκείου, 5.1,

Θάνατος

Ομαδοσυνεργασία: Μοιράστε, σε 1 λεπτό, τους παρακάτω ρόλους και αρμοδιότητες στην ομάδα σας:

Συντονιστής/Συντονίστρια συζήτησης: Συντονίζει τη συζήτηση ανάμεσα στα μέλη της ομάδας.

Γραμματέας ομάδας: Γράφει τις εργασίες της ομάδας σε κόλλα χαρτί με τα ονόματα των μελών στο πάνω μέρος.

Παρουσιαστής/Παρουσιάστρια ομάδας: Παρουσιάζει στο τέλος τις εργασίες της ομάδας.

Εκπρόσωπος ομάδας: Απευθύνεται στον εμπυχωτή εκ μέρους της ομάδας.

Αναγνώστης/Αναγνώστρια ομάδας: Διαβάζει το Φύλλο Εργασίας και τα κείμενα σε όλη την ομάδα.

Διαβάστε τα παρακάτω λογοτεχνικά κείμενα και βρείτε ποιο είναι το κεντρικό τους θέμα. Έχετε 8 λεπτά.

Αλησμονώ και χαίρομαι (Δημοτικό Ηπείρου)

Αλησμονώ και χαίρομαι, θυμάμαι και δακρύζω
θυμήθηκα την ξενιτιά και θέλω να πηγαίνω.
Σήκω, μάνα μ' και ζύμωσε καθάριο παξιμάδι
να πάρει ο γιος στη στράτα του στης ξενιτιάς το δρόμο.
Με δάκρυα βάζει το νερό με πόνους το ζυμώνει
και με τα αναστενάγματα βάνει φωτιά στο φούρνο.
Άργησε φούρνε να καείς και συ ψωμί να γένεις
για να περάσει ο κερατζής* κι ο γιος μου ν' απομείνει.

*κερατζής = ο άνθρωπος που διέθετε άλογα και μετέφερε εμπορεύματα και ανθρώπους, έναντι αμοιβής.

Ένα βράδυ στο σταθμό (Μαρία Πολυδούρη)

Τι θλιβερό πράμα ο Σταθμός,
που μόλις να 'χει φύγει το τρένο.
Ούτε στιγμή, μόλις που εδώ
στις ράγιες του βαριά σταματημένο
και πηγαινόρχονταν γοργά,
ανίδα γελώντας ταξιδιώτες.
Κι όσοι που μείνανε κι αυτοί
δεν έχουνε την όψη τους σαν τότες.
Η άδεια θέση κ' η σιωπή
μεσ' στο Σταθμό που του 'φυγε το τρένο.
Κι αυτοί που μείνανε σκορπούν
κ' έχουν το βήμα το αποφασισμένο
όσων τη μοίρα ακολουθούν.
Κάθε φορά τους φεύγει κι από κάτι
και κείνοι μένουν στο Σταθμό
λυγίζοντας το θολωμένο μάτι.
Στρέφουν στα ίδια θαρρετοί
δήθεν κ' η πλάτη τους κυρτώνει πίσω.

Καταραμένη χωρισμέ,
όμως και σένα απόψε θα αγαπήσω.

Γιατί το “χαίρε” ήταν γλυκό
καθώς το χέρι σειόταν στον αέρα,
απ’ το μαντίλι πιο λευκό
κι απ’ τον ανθό, σα φως που έφευγε πέρα,
που δεν το είχα δει ποτέ,
τόσο γαλήνια ωραίο τ’ όραμά σου.
Καταραμένε χωρισμέ,
μου τρέμουν τα χείλη στ’ όνομά σου.

Επί του τάφου του πατρός μου (Γ. Βιζυηνός)

Ξύπνα, πατέρα! χαραυγή
τον ουρανό χρυσώνει,
κι’ όλη ξυπνά η μαύρη γη.
Ξύπνα και συ με την Αυγή, ν’ ακούσουμε τ’
αηδόνι.

Με τη μητέρα μία ψυχή,
σε κάθε τέτοιαν ώρα
πετούσατε στην προσευχή.
Γιατί κοιμάσαι τώρα;

Είναι το όνειρο μακρύ
που βλέπεις εδώ πέρα;
Κοιμήθηκες, κι ήμουν μικρό,
κι ως να τελειώσει το πικρό, ετράνεψα, πατέρα!

Θυμάσαι; Μου ‘κλεψες φιλί
μια μέρα παιχνιδιάρη,
και μου ‘πες Άφτερο πουλί,
χρειάζεσαι καιρό πολύ να γίνεις παλληκάρι.

‘Ηρθ’ ο καιρός. Να ‘μαι τρανό!
Δες με, καλέ πατέρα,
Σου τράνεψα, μα ... ορφανό!
Στο δρόμο, που συχνά περνώ, με είπανε μια
μέρα.

Πες μου, πατέρα, την αυγή,
που καίει το λιβάνι
η μάνα και μοιρολογεί,
Η μυρωδιά περνά τη γη; Μπορεί να σε ζεστάνει;

Το βράδυ που ‘ρχομαι γοργά
κι ανάφτω το καντήλι
το ξέρεις πως τ’ ανάφτω ‘γώ;
Ξύπνα, πατέρα! θα καώ, σαν λυχναριού φυτίλι!

Με φώναζες να κοιμηθώ
στο σπλαχνικό πλευρό σου.
Έλα, μικρό, να ζεσταθώ.
Κι εγώ πετούσα να χωθώ στον κόρφο το γλυκό
σου.

Τώρα, πατέρα, στην πικρή
τη γη τη χιονισμένη,
στην κρύα κλίνη τη μικρή,
αυτή τη νύχτα, πες μου ποιος σε ζεσταίνει; ...

Θέλεις εγώ ν’ αποκριθώ;
Κανείς, καμιάν ημέρα!
Μα ήρθα εγώ για να χωθώ
Στον κόρφο σου να κοιμηθώ, να ‘σαι ζεστός,
πατέρα

De Profundis (Όσκαρ Ουάιλντ) [Ο συγγραφέας περιγράφει εμπειρίες από τη φυλακή]

«Ο πόνος είναι μια στιγμή με πολύ μεγάλη διάρκεια. Δε χωρίζεται σε εποχές. Διακρίνεται μόνο από μια ποικιλία μορφών και την περιοδικότητα της εμφάνισής τους. Σ’ εμάς εδώ, ο χρόνος δεν πορεύεται ευθύγραμμα, αλλά κυκλικά. Περιστρέφεται αέναα γύρω από ένα κέντρο οδύνης. Η παραλυτική ακινησία μιας ζωής ρυθμισμένης ως την τελευταία λεπτομέρεια σύμφωνα με απαρέγκλιτους κανόνες – τρώμε, πίνουμε, πλαγιάζουμε και προσευχόμαστε, ή τουλάχιστον γονατίζουμε με πρόθεση να προσευχηθούμε, υπακούοντας στους αλύγιστους νόμους ενός άκαμπτου τυπικού – αυτή η απόλυτη ακινησία, που κάνει την κάθε μέρα ολόγεια με τις δίδυμες αδελφές της, μοιάζει να ενσταλάζει τη στασιμότητα ακόμη και στις δυνάμεις του έξω κόσμου, που κύριο γνώρισμα έχουν την ακατάπαυστη κίνηση και εναλλαγή. Για τον καιρό της σποράς και τη συγκομιδής, για τους θεριστές που σκύβουν πάνω απ τα στάχυα, τους τρυγητές που περνοδιαβαίνουν ανάμεσα στα κλήματα, τη χλόη των περιβολιών που ασπρίζει απ’ τα πεσμένα ανθάκια ή τους καρπούς – για όλ’ αυτά εμείς δεν ξέρουμε, δεν μπορούμε να ξέρουμε τίποτα».

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 2 (για το διδακτικό βήμα «διερευνώντας»): Α Λυκείου, 5.1,

Θάνατος

Διατηρώντας τους ρόλους της ομαδοσυνεργασίας του προηγούμενου βήματος, περάστε με την ομάδα σας από κάθε σταθμό της «τροχιάς της μάθησης» και απαντήστε με μία – δύο φράσεις στις ερωτήσεις του φυλλαδίου γραπτώς. Σε κάθε σταθμό μπορείτε να μείνετε 5 λεπτά.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΣΤΑΘΜΩΝ «ΤΡΟΧΙΑΣ ΜΑΘΗΣΗΣ»:

Σταθμός 1^{ος}:

Αφού διαβάσετε το περιστατικό της Ανάστασης του Λαζάρου, απαντήστε στις ερωτήσεις:

- Ποιες λέξεις- φράσεις αποκαλύπτουν τα συναισθήματα των ανθρώπων απέναντι στον θάνατο του φίλου τους; Τι φανερώνουν;

- Γιατί νομίζετε ότι δακρύζει ο Ιησούς;

- Ποια φράση του Χριστού κατά τη γνώμη σας παρηγόρησε περισσότερο τη Μάρθα και γιατί;

Σταθμός 2^{ος}:

Αφού παρατηρήσετε την εικόνα της Ανάστασης του Χριστού, απαντήστε στις ερωτήσεις:

- Ποιο κομμάτι/λεπτομέρεια της εικόνας θα ξεχωρίζατε και γιατί;

- Γιατί η εικόνα της Ανάστασης του Χριστού ονομάζεται «εις Άδου Κάθοδος»;

Σταθμός 3^{ος}:

Αφού διαβάσετε το περιστατικό της εμφάνισης του Ιησού στο Θωμά, απαντήστε στις ερωτήσεις:

- Γιατί ο Θωμάς δεν πιστεύει τους φίλους του όταν του μιλάνε για την Ανάσταση;

- Τι είναι αυτό που τον έπεισε τελικά;

Σταθμός 4^{ος}:

Αφού διαβάσετε τον Κατηχητικό λόγο του Ιωάννου του Χρυσόστομου, απαντήστε στις ερωτήσεις:

- Ποιες λέξεις σύμφωνα με τον Χρυσόστομο καταργούνται στον αναστημένο κόσμο;

- Γιατί η Ανάσταση του Χριστού είναι η αρχή της ανάστασης των ανθρώπων;

Σταθμός 5^{ος}:

Αφού διαβάσετε την προφητεία του Ιεζεκιήλ, απαντήστε στις ερωτήσεις:

- Τι φανερώνει αυτό το κείμενο για τη σχέση Θεού και ανθρώπινου σώματος;

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 2 (για το διδακτικό βήμα «διερευνώντας»): Α Λυκείου, 5.1, Θάνατος

1^{ος} Σταθμός

Η Ανάσταση του Λαζάρου (Ιω. 11, 1-54)

1 Κάποιος που λεγόταν Λάζαρος, αρρώστησε. Ήταν από τη Βηθανία...

3 Έστειλαν... οι αδερφές του μήνυμα στον Ιησού, και του έλεγαν: «Κύριε, ο αγαπημένος σου φίλος είναι άρρωστος»...

5 Ο Ιησούς αγαπούσε τη Μάρθα και την αδερφή της, καθώς και τον Λάζαρο...

17 Όταν... έφτασε ο Ιησούς, ο Λάζαρος βρισκόταν κιόλας τέσσερις μέρες στο μνήμα.

18 Η Βηθανία ήταν κοντά στα Ιεροσόλυμα...

19 Πολλοί από τους Ιουδαίους της πόλης είχαν έρθει στη Μάρθα και στη Μαρία, να τις παρηγορήσουν για τον θάνατο του αδερφού τους.

20 Όταν όμως η Μάρθα έμαθε ότι έρχεται ο Ιησούς, πήγε να τον προϋπαντήσει, ενώ η Μαρία έμεινε στο σπίτι.

21 Είπε τότε η Μάρθα στον Ιησού: «Κύριε, αν ήσουν εδώ, ο αδερφός μου δεν θα πέθαινε.

22 Ξέρω όμως πως και τώρα, ό,τι κι αν ζητήσεις από τον Θεό, ο Θεός θα σου το δώσει».

23 «Ο αδερφός σου θα αναστηθεί», της λέει ο Ιησούς.

24 «Ξέρω πως θα αναστηθεί, όταν θα γίνει η ανάσταση στην έσχατη ημέρα», του απάντησε η Μάρθα.

25 Τότε ο Ιησούς της είπε: «Εγώ είμαι η ανάσταση και η ζωή, εκείνος που πιστεύει σ' εμένα, κι αν πεθάνει, θα ζήσει

26 και καθένας που ζει και εμπιστεύεται σ' εμένα δεν θα πεθάνει ποτέ. Το πιστεύεις αυτό;»

27 «Ναι, Κύριε», του λέει, «εγώ το έχω πιστέψει πως εσύ είσαι ο Χριστός, ο Υιός του Θεού, που περιμέναμε να έρθει στον κόσμο».

28 Αφού τα είπε αυτά, έφυγε και ειδοποίησε κρυφά την αδερφή της τη Μαρία, λέγοντας: «Ο Διδάσκαλος έφτασε και σε ζητάει».

29 Εκείνη, μόλις το άκουσε, σηκώθηκε γρήγορα και έτρεχε να πάει κοντά του...

31 Οι Ιουδαίοι που ήταν στο σπίτι και την παρηγορούσαν... την ακολούθησαν...

32 Η Μαρία όμως, όταν ήρθε εκεί που ήταν ο Ιησούς, καθώς τον αντίκρισε, έπεσε στα πόδια

33 του... Ο Ιησούς, όταν την είδε να κλαίει, να κλαίνε και οι Ιουδαίοι που είχαν έρθει μαζί της, λυπήθηκε βαθιά και ταράχτηκε.

34 «Πού τον έχετε βάλει;» τους ρώτησε. Του λένε: «Κύριε, έλα και δες».

35 Ο Ιησούς δάκρυσε.

36 «Δες πόσο τον αγαπούσε!» έλεγαν οι Ιουδαίοι...

38 Ο Ιησούς, παραγμένος πάλι και θλιμμένος μέσα του, έρχεται στο μνήμα. Αυτό ήταν μια σπηλιά που την είσοδό της την έφραζε μια μεγάλη πέτρα.

39 Λέει ο Ιησούς: «Βγάλτε την πέτρα». Του λέει η Μάρθα...: «Κύριε, τώρα πια θα μυρίζει άσχημα, γιατί είναι τέσσερις μέρες στο μνήμα».

40 Της λέει ο Ιησούς: «Δεν σου είπα πως, αν πιστέψεις, θα δεις τη δύναμη του Θεού;»

41 Έβγαλαν λοιπόν την πέτρα από το μνήμα του νεκρού. Τότε ο Ιησούς σήκωσε τα μάτια ψηλά και προσευχήθηκε.

43 (Υστερα) κραύγασε με φωνή δυνατή: «Λάζαρε, έλα έξω!»

44 Βγήκε ο νεκρός με δεμένα τα πόδια και τα χέρια ... και το πρόσωπό του ήταν περιτυλιγμένο ... Τους λέει τότε ο Ιησούς: «Λύστε τον και αφήστε τον να περπατήσει».

45 Πολλοί από τους Ιουδαίους, αυτοί που είχαν έρθει να επισκεφτούν τη Μαρία και είχαν δει τι έκανε ο Ιησούς, πίστεψαν σ' αυτόν.

46 Μερικοί όμως από αυτούς... πήγαν στους Φαρισαίους και τους είπαν αυτά που έκανε ο Ιησούς.

47 Συγκάλεσαν τότε οι αρχιερείς και οι Φαρισαίοι συμβούλιο και έλεγαν: «Τι θα κάνουμε; Πολλά σημεία κάνει αυτός ο άνθρωπος.

48 Αν τον αφήσουμε να συνεχίσει έτσι, όλοι θα πιστέψουν σε αυτόν και τότε θα επέμβουν οι Ρωμαίοι και θα καταστρέψουν και τον Ναό μας και το έθνος μας».

53 Από εκείνη λοιπόν την ημέρα αποφάσισαν να τον θανατώσουν.

54 Γι' αυτό ο Ιησούς... έφυγε από κει και πήγε στην περιοχή κοντά στην έρημο, σε μια πόλη που την έλεγαν Εφραίμ. Εκεί έμεινε μαζί με τους μαθητές του.

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ **2** (για το διδακτικό βήμα «διερευνώντας»): Α Λυκείου, 5.1, Θάνατος

2ος Σταθμός

Η εικόνα της Ανάστασης του Χριστού («εις Άδου κάθοδος» Μαν. Πανσέληνου, Πρωτάτο Αγίου Όρους).

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 2 (για το διδακτικό βήμα «διερευνώντας»): Α Λυκείου, 5.1, Θάνατος

3ος Σταθμός

Ο Ιησούς εμφανίζεται στον Θωμά

24. Ο Θωμάς, ένας από τους δώδεκα, ο ονομαζόμενος Δίδυμος, δεν ήταν μαζί τους όταν ήρθε ο Ιησούς.

25. Του είπαν λοιπόν οι άλλοι μαθητές, «Είδαμε τον Κύριο». Αυτός τους είπε «Εάν δεν δω στα χέρια του το σημάδι από τα καρφιά και δεν βάλω το δάκτυλό μου στο σημάδι από τα καρφιά και δεν βάλω το χέρι μου στην πλευρά του, δεν θα πιστέψω».

26. Ύστερα από οκτώ ημέρες ήταν πάλι μαζί μέσα στο σπίτι οι μαθητές του και ο Θωμάς μαζί τους. Έρχεται ο Ιησούς, ενώ οι πόρτες ήταν κλειστές, στάθηκε στη μέση και είπε «Ειρήνη να είναι μαζί σας».

27. Έπειτα λέει στο Θωμά, «Φέρε το δάκτυλό σου εδώ και κοίταξε τα χέρια μου και φέρε το χέρι σου και βάλε το στην πλευρά μου και μη γίνεσαι άπιστος, αλλά πιστός».

28. Ο Θωμάς του αποκρίθηκε, «Ο Κύριός μου και ο Θεός μου».

29. Ο Ιησούς του λέει, «Επειδή με είδες, πίστεψες. Μακάριοι είναι εκείνοι που δεν με είδαν και όμως πίστεψαν».

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 2 (για το διδακτικό βήμα «διερευνώντας»): Α Λυκείου, 5.1, Θάνατος

4ος Σταθμός

Κατηχητικός λόγος Ιωάννου του Χρυσοστόμου:

«Κανένας πια να μη θρηνεί τη φτώχεια του, γιατί τώρα έγινε φανερή η Βασιλεία του Θεού, εκείνη που προσφέρεται σ' όλους εξίσου. Κανένας να μην κλαίει πια τα πταίσματά του, γιατί συγχώρησή μας είναι ο Αναστημένος. Κανένας ας μη φοβάται πια τον θάνατο, γιατί ο θάνατος του Σωτήρα μας μας ελευθέρωσε από τον θάνατο και τη φθορά.

Γιατί αν κι ο Σωτήρας μας κρατήθηκε από τον θάνατο, τελικά τον εξαφάνισε. Ο Κύριός μας που κατέβηκε στον άδη άρπαξε κι ανέσυρε μαζί Του όσους κρατούσε ο άδης. Ο Κύριος πίκρανε τον άδη, όταν εκείνος ο παμφάγος Τόν κατάπιε. Κι αυτό ήταν που προβλέποντάς το παλιά ο προφήτης Ησαΐας είχε βροντοφωνήσει: «Χριστέ μου, όταν ο άδης εκεί κάτω στο σκοτάδι σε συνάντησε, πικράθηκε». Και πολύ σωστά πικράθηκε, γιατί από τότε καταργήθηκε. Πικράθηκε γιατί ξεγελάστηκε. Πικράθηκε γιατί θανατώθηκε. Πικράθηκε γιατί έχασε πια την εξουσία του. Πικράθηκε γιατί ο ίδιος τώρα υποδουλώθηκε.

Εκείνος, καθώς νόμιζε, είχε λάβει σώμα θνητό και βρέθηκε απρόσμενα μπροστά σε Θεό.

Εκείνος είχε πάρει χώμα από τη γη και συνάντησε Θεό, που είχε κατεβεί από τον ουρανό. Εκείνος είχε πάρει ένα σώμα ορατό και καταισχύνηκε από τον Αόρατο.

Πού είναι, λοιπόν, Άδη, η νίκη σου;

Αναστήθηκε ο Χριστός και έχεις πια οριστικά κατανικηθεί!

Αναστήθηκε ο Χριστός και οι δαίμονες έχουν στα βάραθρα της απώλειας γκρεμιστεί!

Αναστήθηκε ο Χριστός και χαίρονται οι Άγγελοι!

Αναστήθηκε ο Χριστός και η ζωή παντού βασιλεύει!

Αναστήθηκε ο Χριστός

και δεν θα μείνει πια κανένας νεκρός στο μνήμα!

Γιατί με την Ανάστασή Του ο Χριστός έγινε η αρχή της αναστάσεως όλων όσων έχουν κοιμηθεί.

Σ' Αυτόν ανήκει η δόξα και η εξουσία στους απέραντους αιώνες. Αμήν».

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 2 (για το διδακτικό βήμα «διερευνώντας»): Α Λυκείου, 5.1, Θάνατος

5ος Σταθμός

Προφητεία Ιεζεκιήλ (Ιεζ 37, 1-14)

«Ο Κύριος μου προσέφερε με την παρουσία του χείρα βοηθείας και με έβγαλε ο Κύριος με πνευματικό τρόπο έξω από τον εαυτό μου και με τοποθέτησε ανάμεσα σε μια πεδιάδα, που ήταν γεμάτη από ανθρώπινα οστά. Και με έφερε γύρω - γύρω από αυτά τα οστά και είδα ότι ήταν πάρα πολλά και γέμιζαν ολόκληρη την επιφάνεια της πεδιάδας. Ήταν δε ολότελα ξηρά. Και ο Κύριος μου είπε: Υιέ ανθρώπου, είναι δυνατόν να γεμίσουν και πάλι με ζωή αυτά τα ξηρά οστά; Και απάντησα: Κύριε, Κύριε, Εσύ γνωρίζεις την απάντηση σε αυτά τα πράγματα. Και μου είπε πάλι: Να μιλήσεις ως προφήτης σε αυτά τα οστά και να τους πεις: Εσείς, τα ξηραμένα οστά ακούσατε τον λόγο του Κυρίου. Ο Κύριος λέει τα εξής σε αυτά τα οστά. Να, που εγώ θα φέρω μέσα σας πνεύμα ζωής και θα σας δώσω νεύρα και θα αναπτύξω επάνω σας σάρκα και θα καλύψω επάνω σας δέρμα και θα σας δώσω τη ζωοποιό μου πνοή και έτσι θα ζήσετε. Και έτσι θα αναγνωρίσετε πως εγώ είμαι ο Κύριος της ζωής. Καιμίλησα, ως προφήτης, σύμφωνα με την εντολή του Κυρίου. Και ενώ ο προφητικός λόγος μου προσφερόταν και διαρκούσε, έγινε ξαφνικά μεγάλος σεισμός και τα σκορπισμένα κομμάτια από τα οστά, άρχισαν να πλησιάζει το ένα το άλλο με αρμονικό τρόπο, ώστε να γίνει η μεταξύ τους σύνδεση και ένωση. Και είδα με μεγάλη έκπληξη και να! Που φύτευαν επάνω τους νεύρα και σάρκες και τα κάλυπτε επάνω τους μία επιφάνεια με δέρμα. Αλλά πνεύμα ζωής δεν υπήρχε σε αυτά. Και ο Κύριος μου είπε: Πες, λόγο προφητικό στο πνεύμα, προφήτευσε υιέ ανθρώπου και πες στο πνεύμα: Ο Κύριος λέγει τα εξής: Από τα τέσσερα σημεία των ανέμων (πνευμάτων) να έλθει το ζωοποιό πνεύμα και να φυσήξει σε αυτούς τους νεκρούς για να ζήσουν. Και ελάλησα τον προφητικό λόγο σύμφωνα με την εντολή του Κυρίου και εισήλθε σε αυτούς (άψυχα σώματα) το πνεύμα της ζωής και έγιναν ζώντες και στάθηκαν στα πόδια τους και ήταν όλοι μαζί αναρίθμητο πλήθος... Ο Κύριος λέει τα εξής: Να, εγώ θα ανοίξω τους τάφους σας και θα σας φέρω στη γη του Ισραήλ, όταν θα ανοίξω τους τάφους σας και θα βγάλω ζωντανούς από τους τάφους ολόκληρο τον λαό μου. Και πραγματικά θα σας δώσω το πνεύμα μου θα ζωντανέψετε και θα σας επαναφέρω στην χώρα σας και θα αναγνωρίσετε πως εγώ είμαι ο Κύριος. Θα πραγματοποιήσω όλα αυτά, που σας υποσχέθηκα με τον λόγο μου, λέγει ο Κύριος».

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ **3** (για το διδακτικό βήμα «Αναπλαισιώνοντας»): Α Λυκείου, 5.1,

Θάνατος

Διάβασε τα παρακάτω κείμενα μόνος/μόνη σου και στοχάσου γύρω από τα παρακάτω ερωτήματα για τρία λεπτά:

- Τι μου αρέσει;
- Τι με αγγίζει;
- Τι με προβληματίζει;...

A. «[λέει ο Θεός στον Αδάμ] ... από το δέντρο της γνώσης του καλού και του κακού, όμως, δεν θα φας απ' αυτό· επειδή, την ίδια ημέρα που θα φας απ' αυτό, θα πεθάνεις οπωσδήποτε».

Γένεσις, 2, 17

B. «Κερδίζει [ο άνθρωπος] όμως κάτι κι εδώ: τον θάνατο και τη διακοπή της αμαρτίας, ώστε να μην είναι αθάνατο το κακό· και η τιμωρία γίνεται φιλάνθρωπία».

Γρηγορίου Θεολόγου, Λόγος εις τα Θεοφάνεια, PG, 36: 333

Γ. «Πού είναι ο Θεός; ... Θα σας πω. Τον έχουμε σκοτώσει - εσείς κι εγώ! Όλοι είμαστε οι δολοφόνοι του!... Πώς το κάναμε αυτό; ...Προς τα πού κινούμαστε; Μακριά από όλους τους ήλιους; ...Δεν ακούμε τίποτα εκτός από τον θόρυβο των νεκροθαφτών... θάβουν τον Θεό; Δεν μυρίζουμε τίποτα... μόνο τη θεία αποσύνθεση;

Ο Θεός είναι νεκρός!... παραμένει νεκρός!... τον έχουμε σκοτώσει!».

Φρήντριχ Νίτσε

Δ. «Όποιος καθημερινά συλλογίζεται τον θάνατο και λέει στον εαυτό του, "Μόνο τη σημερινή μέρα έχω να ζήσω σ' αυτόν τον κόσμο", αυτός ποτέ δεν θ' αμαρτήσει ενώπιον του Θεού».

Γεροντικό (αββάς Ησαΐας)

Στη συνέχεια, έχεις άλλα 3 λεπτά για να συζητήσεις με τον διπλανό/τη διπλανή σου τις σκέψεις σας. Διαμορφώστε μαζί κοινές απόψεις και προβληματισμούς και παρουσιάστε τες στην ολομέλεια της τάξης.

